

Антонець Наталія Борисівна

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник відділу історії та філософії освіти

Інститут педагогіки НАПН України, Україна

**ШКОЛИ РОБІТНИЧОЇ ТА СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ПРЕДМЕТ УВАГИ
НАУКОВЦІВ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ
(КІНЕЦЬ 1950-х – ПОЧАТОК 1960-х рр.)**

До числа закладів освіти, що виникли в СРСР у середині ХХ ст., відносяться школи для сільської і робітничої молоді. Починаючи з 1943 р., вони відкривались на звільненій від німецької окупації території і призначалися для працюючих підлітків та тих молодих людей, котрі через військові дії не змогли вчасно отримати загальну середню освіту. Безумовно, значення цих типів навчальних закладів для країни, яка відбудовувала зруйноване війною народне господарство на новому технічному рівні, було надзвичайно важливим. Цей факт позначився не лише на тематиці досліджень, а й на структурі однієї з провідних наукових установ України – Науково-дослідного інституту педагогіки Української РСР (нині – Інститут педагогіки НАПН України).

Хоча проблеми навчання дорослих розроблялися в Інституті від початку його створення в 1926 р., у 1959 р. було виокремлено спеціальний відділ шкіл робітничої та сільської молоді. Першим завідувачем нового підрозділу став один із майбутніх директорів Інституту Василь Іванович Чепелєв.

З перших днів роботи співробітники відділу спрямували свою увагу на наукове обґрунтування змісту освіти у школах працюючої молоді, режиму навчальної роботи, на вирішення важливих питань дидактики, теорії та практики виховання, методики викладання окремих предметів [1, 51]. Особлива увага приділялася вивченню і популяризації передового педагогічного досвіду. Так, зміцнюючи зв'язки зі школами, науковці проводили виїзні засідання відділів та педагогічні читання. Зокрема, питанням поліпшення навчально-виховної роботи

шкіл сільської молоді було присвячене виїзне засідання відділу, яке відбулося 29–30 листопада 1960 р. у Чернівцях спільно із місцевими обласним відділом народної освіти та обласним інститутом вдосконалення кваліфікації вчителів. Крім учителів шкіл Чернівецької області у цьому засіданні взяли участь також працівники шкіл сільської молоді і органів народної освіти інших областей України. Всього заслухали понад 30 доповідей та повідомлень (у тому числі доповіді співробітників відділу Б. М. Калмановського та Г. О. Цвікальської). У 1962 р. під редакцією Б. М. Калмановського вийшла збірка «З досвіду роботи шкіл сільської молоді», в якій представлено 21 доповідь з тих, що було зачитано під час засідання. Корисну для себе інформацію щодо досвіду колег у цьому виданні знаходили як освітянські керівники різного рангу, так і вчителі [2].

Взагалі 1962 р. був одним із найрезультативніших для відділу шкіл робітничої і сільської молоді. На той час його співробітники стали вже досвідченими фахівцями у своїй галузі, встановили творчі зв'язки з практиками. Все це знайшло відображення, зокрема, у книзі Галини Олександрівни Цвікальської «Активізація навчального процесу в школах робітничої і сільської молоді на уроках історії та літератури». У «Вступі» авторка, з повагою характеризуючи учнівський контингент, зазначає: «Школи дорослих є навчальними закладами особливого типу. Специфіка їх полягає насамперед у тому, що в житті учнів головним є суспільно корисна праця на виробництві. На заняття вони, як правило, приходять після робочого дня. Поряд з цим учні даного типу шкіл – люди дорослі, з певним життєвим і виробничим досвідом, з високою дисципліною і свідомістю, з великою наполегливістю у роботі» [3, 5]. У виданні численні зразки конспектів уроків подаються разом із теоретичним обґрунтуванням логіки їх побудови, що допомагало педагогам усвідомлено користуватися запропонованим матеріалом, робило книгу цікавою для широких кіл учителів та методистів.

Те саме можна сказати про ще одну збірку, яка мала назву «Навчально-виховна робота в школах робітничої і сільської молоді» та побачила світ у 1962 р.

за редакцією В. І. Чепелева, Б. М. Калмановського та Г. О. Цвікальської [4]. У ній було вміщено 32 статті, підготовлені учасниками перших в Україні республіканських педагогічних читань з питань навчально-виховної роботи шкіл робітничої і сільської молоді, що відбулися у Краматорську Донецької області за участю понад 500 учителів, керівників шкіл і органів народної освіти, а також директорів підприємств, партійних, профспілкових і комсомольських працівників. Між іншим, місце проведення читань було обрано не випадково. Адже саме Краматорська середня школа робітничої молоді № 1 вважалася одним з найкращих навчальних закладів для працюючої молоді в Україні. У 1965 р. авторський колектив співробітників Науково-дослідного інституту педагогіки (до нього входили О. У. Дудін, Б. М. Калмановський, А. Є. Моцак, Г. О. Цвікальська, В. І. Чепелев) разом із педагогами цього закладу освіти видали книгу «Школа і завод» про творчу співдружність школи робітничої молоді та Старокраматорського машинобудівного заводу [5].

Список літератури:

1. Научно-исследовательский институт педагогики Украинской ССР (1926 – 1976) / Министерство просвещения УССР. Київ, 1976. 112 с.
2. З досвіду роботи шкіл сільської молоді / за ред. Б. М. Калмановського. Київ, 1962. 146 с.
3. Цвікальська Г. Активізація навчального процесу в школах робітничої і сільської молоді на уроках історії та літератури. Київ, 1962. 87 с.
4. Навчально-виховна робота в школах робітничої і сільської молоді / за ред. В. І. Чепелева, Б. М. Калмановського, Г. О. Цвікальської. Київ, 1962. 263 с.
5. Школа і завод / за ред. Б. М. Калмановського та В. І. Чепелева. Київ, 1965. 178 с.